

BASISSCHOOL OP WEG MAAKT LEZEN LEUK

Lol in lezen

Raar maar waar: Nederland, een welvarend West-Europees land, krijgt zijn leesonderwijs maar niet op orde. Toch willen ze van somberheid en pessimisme op basisschool Op Weg in het Brabantse Vorstenbosch niks weten. In nog geen drie jaar wist de school het tij te keren. Hoe kregen ze dat voor elkaar?

TEKST EN BEELD MARTIN VAN ROOIJ

Drie jaar geleden hing de vlag er in Vorstenbosch bij zoals op de meeste Nederlandse basisscholen, vertelt directeur Bram Jansen. “Het grootste deel van onze leerlingen was ongemotiveerd om te lezen en we slaagden er niet in lezen populair te maken.” Bram pakt er een methode voor technisch lezen bij die tot voor kort op zijn school in gebruik was. Bij de *leerkrachten* dan, niet bij de *kinderen*. “Met deze methode, Vloeiend en Vlot, oefenden we rijtjes en korte teksten om het lezen te verbeteren. Dat werkte, maar als er even tegenwind was – denk aan corona of langdurige uitval van de eigen leerkracht – dan zakte alles weer weg en gingen onze resultaten onderuit. Daarop hebben we onszelf de vraag gesteld hoe we dit probleem konden tackelen.”

“Bibliotheken moeten niet zo flauw doen. Kinderen op de basisschool kunnen best een spannend boek lezen.”

VAN LUISTERBOEK NAAR LEESBOEK

Bs Op Weg deed een aantal kleine experimentjes om te kijken wat het beste werkt. “Zo hebben we het boek *De Griezelsbus* van Paul van Loon in de klas *beluisterd* – dus niet gelezen. Alle kinderen in de klas waren daarover enthousiast, mensen vinden verhaalstructuren nou eenmaal boeiend. Daarop vroeg de leerkracht van die groep, Jacques de Vocht, of hij de andere delen van *De Griezelsbus* mocht aanschaffen, maar dan als leesboek. Dat vond ik prima. Er is toen groot enthousiasme ontstaan. Veel kinderen begonnen te lezen en maakten klasgenoten enthousiast voor bepaalde boeken of schrijvers.”

DRIE STAPPEN

De aanpak bleek te werken, zegt Bram. “De kinderen kregen plezier in het lezen en gingen steeds meer lezen. Niet veel later zagen we dat de leesvaardigheid van de leerlingen toenam. Dat gaf ook weer een praktisch ‘probleem’. Na drie maanden vertelde meester Jacques dat zijn leerlingen inmiddels veel boeken van *De Griezelsbus* hadden gelezen en dat er behoefte was aan nieuwe boeken.” Collega’s van meester Jacques werden ondertussen razend nieuwsgierig en vroegen zich af: hoe heeft Jacques dat voor elkaar gekregen? Bram: “Nou, door klassikaal een boek te lezen. Dat is stap één. Stap twee is de kinderen warm te maken voor een serieboek. En stap drie is dat kinderen elkaar vervolgens enthousiast maken voor boeken en schrijvers. Binnen een halfjaar

Links leerkracht Jacques de Vocht en rechts directeur Bram Janssen van BS Op Weg

namen alle groepen de werkwijze van meester Jacques over. En iedere keer bleek het te werken.”

Daarnaast beginnen de lessen iedere dag met een halfuur klassikaal lezen. Bram: “Iedere dag lezen we het eerste halfuur van de dag, behalve als Sinterklaas komt. Na de zomervakantie starten

we niet met een kringgesprek over hoe de vakantie was, maar met een halfuur lezen.” We maken lezen belangrijk! Als er een halfuur wordt gelezen, wat valt er dan af? Bram: “Technisch lezen vooral, maar ook lessen begrijpend lezen. Dat deed ik aanvankelijk vanuit de praktische overtuiging dat kinderen die veel lezen ook hogere scores op leesvaardigheid laten zien. Later vonden we daarvoor literatuur die dat ondersteunt: “Het lezen van complete teksten draagt sterker bij aan leesvaardigheid dan losse woorden of rijtjes.”

DIKKE BOEKEN IS HET DEVIES

Goed leesonderwijs begint volgens Bram bij de leerkracht. “Die biedt boeken aan en probeert de leerlingen voor een bepaald boek of een bepaalde schrijver enthousiast te maken. Het uiteindelijke doel is de kinderen te verleiden dikke boeken te gaan lezen. Waarom dikke? Omdat kinderen die dikke boeken lezen goed kunnen lezen én hoog scoren op Cito-toetsen. Dat weet ik nog van toen ik zelf nog voor groep 8 stond. Hoe dikker de boeken zijn die kinderen lezen, hoe hoger hun Cito-scores. Door het lezen te bevorderen neemt het leesplezier toe en groeit de woordenschat.” Veel lezen is de meest krachtige voorspeller van woordenschatontwikkeling.

Hoe krijgt nou meester Jacques de leerlingen zo enthousiast voor het lezen? Jacques: “Goede vraag. Zelf was ik lange tijd niet zo’n lezer. Wij lazten nooit op school. Ik ben eigenlijk zelf ook enthousiast geworden door wat hier op school gebeurt. En ik slaag er kennelijk in mijn enthousiasme over te brengen.” Het begint vol-

DE SCHOOLBIEB VAN OP WEG

Het dorp Vorstenbosch, gelegen in oostelijk Noord-Brabant, heeft geen bieb. Directeur Bram: “Wij proberen hier de bieb voor de kinderen van Vorstenbosch te zijn. Kinderen mogen hier vijf boeken tegelijkertijd lenen. In de vakantie mogen die boeken mee naar huis. We houden in een map bij wie welk boek heeft geleend. Je mag een boek zo lang lenen als je wilt, we werken niet met boetes. Dan loop je het risico dat je soms een boek kwijtraakt. Jammer dan.”

In de bieb van Op Weg vinden de leerlingen ook de boeken van Harry Potter. Zijn ze populair? Bram: “Redelijk. Het lastige van de boeken van Harry Potter is dat je ze na elkaar moet lezen. Je snapt weinig van deel 4 als je niet eerst deel 1, 2 en 3 hebt gelezen. Lees je klassikaal deel 1, dan wil wellicht iedereen vervolgens deel 2 lezen, maar daar hebben we geen dertig exemplaren van. Dat is het nadeel van die serie. Duurt het dan lang voor je deel 2 kunt lezen, dan vervaagt de belangstelling. Bij de boeken van Francine Oomen of Paul van Loon heb je dat probleem niet.”

gens Jacques met goed kijken. “Als de kinderen het eerste halfuur lezen, gebruik ik de eerste tien minuten om te kijken hoe het lezen hun afgaat. Zie ik een kind worstelen, veel bladeren en opkijken, dan doe ik een interventie. Bijvoorbeeld door te vragen hoe het denkt dat het verhaal verder gaat en dan de dag erna te vragen of het klopte. Kortom: meelopen in het leesproces.” Uit de vakliteratuur weten we dat stillezen bijdraagt aan het technisch lezen, aldus Jacques. “Maar je ziet niet meteen het resultaat. Je moet volhouden en erop vertrouwen dat het goed komt. Het eerste halfjaar zagen we amper effect. Nu, na ruim twee jaar, kunnen we duidelijk zien dat het leesniveau van onze leerlingen is verbeterd.”

Dan het geld. Waar haal je dat vandaan? Bram: “We hebben de aanschaf van de boeken ter waarde van zo’n 20.000 euro bekostigd uit de NPO-gelden. Heb je als school dat geld al uitgegeven? Geen probleem; je mag de boeken ook betalen uit de subsidie basisvaardigheden. Maar dan moet je wel de goede boeken aanschaffen en dus geen comics, om maar wat te noemen. Niet *De Waanzinnige Boomhut* of *Het leven van een Loser*, maar *Oorlogswinter*, *Lampje* of *Een brief voor de Koning*. Boeken met veel letters, langere zinnen, een diepere laag, meer context. Boeken waarbij je tussen de regels door moet lezen. Maar met een bieb vol goede boeken ben je er nog niet. En ook niet met een halfuur lezen per dag. Je moet de kinderen meenemen in de boeken, ze leren te lezen en voortdurend nieuwsgierig houden. Laat zien wat

“We hebben het lezen jarenlang stelselmatig kapotgemaakt.”

lezen leuk maakt en speel met de boeken. Werken aan de competentie – het lezen van dikke boeken – en laat kinderen zelf kiezen, maar wel uit een voorselectie van boeken.”

Waarom pakt niet iedere school het zo aan? Jacques heeft wel een idee: “Veel scholen houden vast aan de zogenaamde leesstrategieën die circa twintig jaar geleden zijn ingevoerd in het basisonderwijs. Voorspellen bijvoorbeeld. En samenvatten. Dan ging je een tekst samenvatten, zonder het verder over de context te hebben. Begrijp me niet verkeerd: die strategieën zijn belangrijk om een goede lezer te worden, maar je leert ze veelal automatisch aan als je veel leest. Waar het om draait, is een boeiende en rijke inhoud. Daarnaast helpen we zwakke lezers door verhalen heen. We lezen jaarlijks klassikaal twee à drie boeken. We zorgen dat de zwakke lezer het verhaal begrijpt en lol krijgt in het lezen. Hierdoor groeit het vertrouwen en pakken ook deze leerlingen in de toekomst sneller een boek op niveau.” Bram: “Eigenlijk hebben we het lezen jarenlang stelselmatig kapotgemaakt, overigens met de beste bedoelingen. Maar er is geen kind dat het leuk vindt

LIV EN NELIS ZIJN DOL OP LEZEN

Liv Aarts (11, groep 8). “Ik lees vooral op school. Thuis alleen als ik leuke boeken heb. Hier op school heb je leuke boeken en mag je elke dag boeken lenen. Als ik thuis een leuk boek wil hebben, moet ik ervoor naar de bieb.” Nelis Dominicus (10, groep 7): “Meester Jacques zet boeken in de klas neer van een bepaalde schrijver waar hij een fan van is en probeert dan de hele klas ervan te overtuigen dat boek te gaan lezen. Hij bood mij ooit een boek aan van Anna Woltz. Dat heb ik gelezen en vond ik heel leuk. Daarna ben ik meer boeken van haar gaan lezen.”

Nelis:

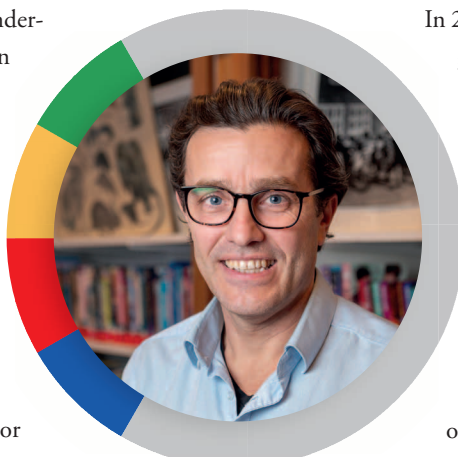
1. *Horrorland* van K.R. Alexander
2. *Honderd Uur Nacht* van Anna Woltz
3. *Het Raadsel Van De Slapende Scheidsrechter* van Roberto Santiago

Liv:

1. *No Exit* van Maren Stoffels
2. *Lockdown* van Maren Stoffels
3. *Honderd Procent Nina* of een ander boek uit die reeks van Niki Smit

om in een tekst alle signaalwoorden te onderstrepen.” Jacques: “En bibliotheken moeten niet zo flauw doen. Als het aan hen ligt, mogen kinderen op de basisschool de boeken van Francine Oomen nog niet lezen. Te spannend, zeggen ze. Maar ik zeg je: in mijn groep 7 heeft ieder kind minstens twee van de Hoe overleef ik-boeken gelezen.”

Bram Janssen

TROTS

Tot slot de resultaten. De methode voor begrijpend lezen, Nieuwsbegrip, heeft Op Weg de deur uit gedaan. Wel vindt iedere vier weken een lessencyclus close reading plaats, aansluitend op het thema van wereldoriëntatie. Bram: “Dat lijkt misschien weinig, maar vergeet niet dat alleen in Nederland en België het vak begrijpend lezen op het rooster staat. In andere landen gebeurt dat niet, maar op de internationale ranglijst van gemiddelde Pisa-scores staat Nederland tegenwoordig op de 34ste plaats. Net onder Vietnam.”

In 2022 stonden voor de Onderwijsinspectie de groepen 5-8 van Op Weg alle vier op rood qua leesvaardigheid. Bram: “Ze scoorden ondermaats. Op een schaal van 5 scoorden twee van onze groepen een III en de andere twee een IV. In 2024 scoort nog maar één van onze groepen een III. De andere drie groepen scoren gemiddeld een I; de hoogst haalbare score.” Daar komt nog iets bij, vertelt hij met nauwelijks verholten trots. “70% van onze groep 8-leerlingen heeft begin groep 8 niveau 2F al behaald, het niveau voor het voortgezet onderwijs, en 94% van groep 6 heeft 1F al gehaald, wat betekent dat ze geletterd zijn. Daar zijn we trots op en ik heb mijn personeel dan ook meerdere veren in het achterwerk gestoken. Zoiets krijg je alleen voor elkaar door het samen te doen.”

LEESVAARDIGHEID ONDER DE LOEP

De leesvaardigheid van Nederlandse kinderen in de basisschoolleeftijd is de afgelopen jaren aanzienlijk gedaald, wat tot grote zorgen leidt over hun toekomstige maatschappelijke participatie.

Huidige situatie:

- Slechts de helft van de leerlingen in het reguliere basisonderwijs behaalt aan het einde van hun basisschoolperiode niveau 2F, het minimale niveau dat nodig is om effectief te kunnen functioneren in de maatschappij.
- Een nationale peiling door de Inspectie van het Onderwijs bevestigt deze dalende trend in leesvaardigheid ten opzichte van tien jaar geleden.

Recente rapporten en artikelen:

- PISA-onderzoek 2022: Dit internationale onderzoek toont aan dat de leesvaardigheid van Nederlandse 15-jarigen verder is verslechterd. In 2022 haalde een derde van de leerlingen het gevraagde leesniveau niet, terwijl dit in 2018 nog een kwart was.
- De Staat van het Onderwijs 2024: De Onderwijsinspectie constateert in dit rapport dat steeds meer leerlingen in het funderend onderwijs de basisvaardigheden, waaronder taal, niet goed beheersen.

Conclusie:

Het niveau van leesvaardigheid onder Nederlandse basisschoolleerlingen is de afgelopen jaren gedaald. Deze trend benadrukt de noodzaak voor gerichte inspanningen van scholen, ouders en beleidsmakers om de leesvaardigheid en het leesplezier onder kinderen te bevorderen.

